

Anetjärvi-Karvonen Riina

”Mitä ei jaeta yhdessä, jää jonkun toisen kannettavaksi” – Sota-ajan traumojen ylisukupolvi-
nen siirtyminen

Kandidaatin tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Kasvatuspsykologia
2023

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta

Sota-ajan traumojen ylisukupolvinen siirtyminen (Anetjärvi-Karvonen Riina)

Kandidaatin tutkielma, 24 sivua

Huhtikuu 2023

Tämä kandidaatin tutkielma käsittelee traumojen siirtymistä ylisukupolvisesti seuraavalle sukupolvelle. Tässä tutkielmassa tavoitteena on selvittää tarkemmin erityisesti sitä, mitkä tekijät vaikuttavat ja johtavat siihen, että sodan aikana syntynyt trauma siirtyy yli sukupolven seuraavalle sukupolvelle. Tutkielmassa ilmiötä tarkastellaan muun muassa kasvatuksen ja kiintymyssuhteiden myötä, ja tarkastelu keskitetään Suomessa käytyjen sotien aikaan, vuosille 1939-1944. Aihe on ajankohtainen ja tärkeä myös siinä mielessä, että Euroopassa on tällä hetkellä meneillään sota Venäjän ja Ukrainan välillä, ja sodan kauhut tulevat jälleen hyvin lähelle eurooppalaista kansaa.

Tutkielman menetelmäksi on valikoitunut narratiivinen kirjallisuuskatsaus, sillä se antaa mahdollisuuden käsiteltävän aiheen kehityskulun ja historian kuvailemiseen. Tutkielman aineistona on käytetty niin suomalaisia kuin kansainvälisiä, vertaisarvioituja julkaisuja. Lähdeaineistoja on yhteensä 28 kappaletta, joista 7 on englanninkielisiä ja 21 suomenkielisiä.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että ylisukupolvisten traumojen siirtymä voi tapahtua monen eri mekanismin välityksellä. Trauma voi siirtyä sukupolvelta seuraavalle esimerkiksi kiintymyssuhteiden välityksellä tai neurologisesti. Trauma voi myös siirtyä esimerkiksi vanhemmalta tämän lapselle, vaikka lapsi ei olisi vielä edes syntynyt vanhemman traumatisoitumisen tapahtuessa. Tutkimuksesta käy selkeästi ilmi myös se, että lapsuuden kiintymyssuhteilla sekä lapsen ja vanhemman välisellä vuorovaikutussuhteella on vahva vaikutus trauman ylisukupolviseen siirtymään.

Avainsanat: trauma, ylisukupolvinen trauma, taakkasiirtymä, transgenerational trauma, war trauma

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Teoreettinen viitekehys	6
2.1	Sota-aika ja sota-ajan kasvatus	6
2.2	Lapsuuden kiintymyssuhteet.....	7
2.3	Trauma käsitteenä.....	9
2.3.1	<i>Traumaperäinen stressihäiriö (PTSD)</i>	9
2.3.2	<i>Dissosiaatio</i>	10
2.3.3	<i>Ylisukupolvinen trauma</i>	11
2.3.4	<i>Suomen sota-ajan aiheuttamat traumat</i>	12
2.4	Taakkasiirtymä käsitteenä.....	13
3	Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoitteet	15
4	Tutkimusmenetelmät	16
5	Tulokset: Millä tavoin sota-ajan traumat siirtyvät ylisukupolvisesti seuraaville sukupolville?	18
5.1	Trauman siirtyminen neurologisesti seuraavalle sukupolvelle	19
5.2	Trauman ylisukupolvinen siirtymä sosiaalisen perimän näkökulmasta tarkasteltuna.....	20
5.3	Lapset näkymättöminä selviäjinä.....	21
5.4	Kiintymyssuhteessa traumatisoituminen	22
6	Miten ylisukupolvinen siirtymä katkaistaan?	24
7	Johtopäätökset	25
8	Pohdinta	27
9	Lähteet	28

1 Johdanto

Tarkastelen tässä kandidaatin tutkielmassani sitä, millä tavoin sota-ajan traumat siirtyvät yli sukupolvien seuraaville sukupolville. Tutkimuksessani rajaan sota-ajan Suomen talvi- ja jatkosotien aikaan, jotka käytiin Suomessa vuosien 1939 ja 1944 välisenä aikana. Talvisota käytiin Suomen ja Neuvostoliiton välillä marraskuusta 1939 maaliskuuhun 1940. Talvisodan jälkeen valtiot sopivat aselevosta, joka kesti reilun vuoden ajan maaliskuusta 1940 kesäkuuhun 1941. Tämän jälkeen sodan kauhut saivat jatkoa, kun jatkosota sodittiin kesäkuun 1941 ja syyskuun 1944 välisenä aikana. Syyskuussa Suomi ja Neuvostoliitto sopivat välirauhan, joka päätti vihollisuudet Neuvostoliiton ja Suomen välillä (Laurén & Malinen, 2021). Kun Suomi taisteli Neuvostoliittoa vastaan, oli sotatila käynnissä toisen maailmansodan muodossa myös muualla maailmassa. Kun Suomen ja Neuvostoliiton vihollisuudet päättyivät syyskuussa 1944, alkoi välirauhan ehtojen mukainen saksalaisten aseveljien karkottaminen Suomesta (Laurén & Malinen, 2021). Tämä sota oli nimeltään Lapin sota, ja se kesti toisen maailmansodan päättymiseen saakka, huhtikuuhun 1945.

Suomen sotien aikana sotilaita menehtyi rintamalle noin 94 000, ja siviiliuhreja menehtyi noin 2 500 henkilöä. Suomi menetti 3,8 miljoonasta asukkaastaan noin 2,5 prosenttia (Laurén & Malinen, 2021). Suomi menetti sotien seurauksena hieman yli 12 prosenttia pinta-alastaan, ja näiden menetysten vuoksi 12 prosenttia Suomen väestöstä joutui luopumaan kodistaan (Näre & Kirves, 2010).

Myös omat isovanhempani lähtivät sotien aikana evakkoon Ruotsiin, ja he ovat kertoneet evakkoajoistaan paljon tarinoita. Suomen sotien aikana yli 70 000 lasta lähetettiin evakkoon naapurimaihin, ja valtaosa lapsista siirrettiin isovanhempieni tavoin naapurimaahan Ruotsiin (Näre & Kirves, 2010). Omien isovanhempieni kokemukset evakkoajasta ovat jääneet heidän mieleensä kertomansa mukaan pääosin positiivisina. Kirveen (2010) mukaan monien entisten sotilasten mieleen onkin piirtynyt positiivinen kuva evakkoajasta, mutta osalle evakkoajan kokemukset ja ero vanhemmista aiheuttivat myös syviä traumakokemuksia.

Toisen maailmansodan päätyttyä ihmiset pyrkivät palaamaan normaaliin elämään, ja siihen pyrkivät myös rintamalta kotiin palanneet sotilaat (Laurén & Malinen, 2021). Rintamalta palanneet sotilaat olivat suurimmaksi osaksi hyvin traumatisoituneita, ja heidän tuli pyrkiä selviytymään ilman ammattiapua traumojen käsittelyyn. Tuolloin traumojen pitkäaikaista vaikutusta ei kyetty tiedostamaan, ja sen vuoksi erityistä apua rintamalta palanneille sotilaille ei ollut tarjolla. Avun

puute näkyi sotilaiden negatiivisten coping-keinojen käyttönä, joita olivat esimerkiksi alkoholin käyttö, häpeä, puhumattomuus ja väkivalta. Miehet kohdistivat usein väkivaltaa myös omiin lapsiinsa, mikä aiheutti myös uhreille ja koko perheelle suurta häpeää. Sodan jälkeen monet naiset olivat uupuneita perheestä ja kodista huolehtimiseen, ja sen vuoksi myös he saattoivat käyttää fyysistä ja henkistä väkivaltaa perheenjäseniään kohtaan (Laurén & Malinen, 2021).

Laurénin ja Malisen (2011) mukaan sodan aikana traumoja ei siis syntynyt vain rintamalla taistelleille miehille, vaan häpeän ja vaikenemisen kulttuurin myötä traumat olivat myös osa esimerkiksi lasten elämää, jotka elivät lapsuuttaan sota-ajan vallitessa. Heidän mukaansa on myös paljon ihmisiä, jotka eivät traumatisoituneet suoraan sodan kokemuksista, vaan kärsivät niistä välillisesti esimerkiksi traumatisoituneiden vanhempiensa tai lähisukulaistensa kautta.

Olenkin siis tässä tutkimuksessani kiinnostunut tutkimaan sitä, millä tavoin sodan aikana syntyneet käsittelemättömät traumat ovat siirtyneet ja siirtyvät eteenpäin sukupolvilta toisille. Traumojen käsittelyyn ei ollut sotien jälkeen riittävää osaamista, ja vaikenemisen kulttuuri vahvasti puhumattomuutta. Tämä oli omiaan synnyttämään pitkäkestoisia traumoja, jotka eivät jääneet ainoastaan sodan kokeneiden kannettavaksi (Siltala, 2016). Tutkimuksessani keskeiseksi on muodostunut Martti Siiralan 1960-luvulla luoma *taakkasiirtymän* käsite, joka tiivistetysti tarkoittaa työstämättömien ja vaimennettujen kokemusten siirtymistä sukupolvelta toiselle. Taakkasiirtymän käsite tunnetaan nykyisin myös nimellä *ylisukupolvinen trauma* (Siltala, 2016). Käytän tässä tutkimuksessani taakkasiirtymän ja ylisukupolvisen trauman käsitteitä tasavertaisina ja samaa tarkoittavina käsitteinä rinnakkain.

Taakkasiirtymän ja ylisukupolvisuuden käsitteistä on tehty aiempaa tutkimusta, ja oman kokemukseni perusteella on yleisesti tiedossa, että sodan ajan traumaattiset kokemukset ovat vaikuttaneet myös sodan kokeneiden ihmisten jälkipolvien elämään. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää erityisesti sitä, millä tavoin sodan synnyttämät ylisukupolviset traumat siirtyvät sukupolvelta toiselle. Tarkastelen tätä tutkimuksessani muun muassa kiintymyssuhdeteorioiden, ja kasvatuksen näkökulmista. Omien isovanhempieni kokemukset evakosta ja lapsuudessa koetusta sota-ajasta ovat lisänneet kiinnostustani sota-ajan tarkasteluun psykologisesta näkökulmasta, ja se oli yksi syy sille, miksi päädyin tutkimaan tätä aihetta kandidaatintyössäni. Koska kannamme ylisukupolvista taakkaa yhä mukamme, tarkastelen tutkimukseni lopuksi vielä tiivistetysti sitä, millä tavoin ylisukupolvinen siirtymä olisi mahdollista saada katkaistua.

2 Teoreettinen viitekehys

2.1 Sota-aika ja sota-ajan kasvatusta

Kiintymyksen ja luottamuksen lapsen ja aikuisen välille saa parhaiten aikaan se, että kasvatusta tapahtuu lapsilähtöisesti (Näre & Kirves, 2010). Tässä erityisen tärkeää on se, että lapsen tarpeet otetaan riittävällä tavalla huomioon (Näre & Kirves, 2010). Sota-aikana tämänkaltaisen kasvatusta oli kuitenkin haastavaa toteuttaa, ja sen vuoksi esimerkiksi joidenkin sota-aikana kasvaneiden lasten on vaikeaa ottaa sana ”kasvatusta” todesta. Jotkut sota-aikana lapsuuttaan eläneet saattavat jopa kyseenalaistaa ajatuksen kasvatuksesta täysin (Näre & Kirves, 2010). Evakkoajan kokeneet ovat vastaavasti kuvanneet erityisesti evakkoaikaa aikana, jolloin heidän kasvatustyönsä toteutettiin (Kirves, 2010). Perheet tarjosivat evakkolapsille turvaa ja suojaa, sekä opettivat lapsille muun muassa toisten ihmisten huomioimista ja hyviä tapoja (Kirves, 2010).

Sota aiheutti monille vanhemmille valtavan paljon huolta ja kuormitusta. Tämä johti helposti siihen, ettei vanhemmilla ollut riittävän paljon aikaa tai voimavaroja esimerkiksi kertoa lapsille heidän ikätasonsa mukaisesti, mitä sota tarkoittaa, ja mitä sillä hetkellä oli meneillään (Näre & Kirves, 2010). Vanhemmat saattoivat pyrkiä suojelemaan lapsiansa olemalla kertomatta heille totuutta, mutta lapset usein aistivat vanhempien pelon, huolen ja ahdistuksen siitä huolimatta (Näre & Kirves, 2010).

Maatalousvaltaisessa yhteiskunnassa lapsia kasvatettiin usein sillä tavoitteella, että lapsen emotionaalinen itsenäistyminen tapahtuisi mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, ja että lapset kasvaisivat tottelevaisiksi ja sopeutuvaisiksi (Näre & Kirves, 2010). Lapsia opetettiin pärjäämään ilman aikuisen tukea, eikä esimerkiksi itkevää lasta ehditty aina lohduttamaan. Muun muassa näiden seurauksena onkin todettu, että suomalaisten kiintymyssuhteet heidän vanhempiinsa ovat usein pohjimmiltaan vältteleviä (Näre & Kirves, 2010). Välttelevästi kiintynyt lapsi ei Sinkkosen (2008) mukaan halua kuormittaa vanhempiaan omilla tunteillaan. Sodan aikana lapset toimivat usein tavalla, jolla he tuottaisivat mahdollisimman vähän taakkaa omille vanhemmilleen (Näre & Kirves, 2010). Oli myös tavallista, että isommat sisarukset huolehtivat pienimmistä sisaruksistaan. Kun isät olivat monesta talosta rintamalla, ottivat myös vanhimmat pojat talossa usein ikään kuin ”isännän paikan” (Näre & Kirves, 2010).

Sota-aikana lapset eivät hellyyden lisäksi saaneet usein myöskään esimerkiksi kehuja, sillä vanhemmat ajattelivat, että lapset alkaisivat kehujen seurauksena kuvitella itsestään liikoja (Näre

& Kirves, 2010). Raamatun sanonta ”joka vitsaa säästää, se lastaan vihaa” oli yksi kasvatuksessa käytettävistä menetelmistä, ja kasvatustieteen ammattilaiset myös suosittelivat ruumiillisen kurinpidon käyttöä lapsen kasvatuksessa (Näre & Kirves, 2010). Tottelevaisuuteen kasvattamisen lisäksi lapsia kasvatettiin vahvasti työn tekemiseen. Erityisesti maalla työn tekeminen myös ikään kuin periytyi sukupolvelta toiselle (Näre & Kirves, 2010). Osa sodan ajan lapsista kokee, että myöhemmällä iällä taidosta tehdä töitä kuin myös ahkeruuteen kasvatuksesta on ollut runsaasti hyötyä (Kirves, 2010).

2.2 Lapsuuden kiintymyssuhteet

Lapsuuden läheiset ihmissuhteet muovaavat pohjan muun muassa perusturvallisuuden ja kiintymyksen tunteille (Näre & Kirves, 2010). Lapsella on taipumus kiinnittyä lähimpään saatavissa olevaan aikuiseen, jotta hän saa tyydytettyä oman turvallisuudentarpeensa (Sinkkonen, 2008). Mikäli lähin saatavilla oleva aikuinen on laiminlyövä, vihamielinen tai etäinen, kiinnittyy lapsi myös tähän (Sinkkonen, 2008). Jotta tunne kiintymyksestä ja turvallisuudesta syntyy ja jatkuu, tulee lapsen saada osakseen myös hoivaa ja huolenpitoa (Näre & Kirves, 2010). Onnistunut kiintymyssuhteen kehitys on eduksi lapsen sosiaaliselle ja kognitiiviselle kehitykselle ja lisää lapsen tunnetta turvallisuudesta (Kirves, 2010). Lapsen kehityksen kannalta on erityisen hyödyllistä, mikäli lapsi kiinnittyy turvallisesti molempiin vanhempiinsa (Sinkkonen, 2008). Se, minkälaista palautetta lapsi saa häntä hoivaavalta aikuiselta, välittyy myös lapsen myöhempiin ihmissuhteisiin ja niissä kiintymiseen (Näre & Kirves, 2010). Kun lapsi rakentaa odotuksia kohtelusta aiemmin saamaansa kohteluun pohjaten, välittyvät lapsen varhaiset kiintymyssuhdemallit näin myös muihin ihmissuhteisiin (Näre & Kirves, 2010).

Kiintymyssuhteen kehityksen taustalla ovat vahvasti lapsen tarve olla turvassa ja suojassa vanhoilta (Sinkkonen, 2008). Kiintymyssuhteet tavataan jakaa neljään luokkaan. Näitä luokkia ovat turvalliset, välttelevät, ristiriitaiset ja jäsentymättömät kiintymyssuhteet (Näre & Kirves, 2010). On myös todettu, että kiintymyssuhdemallit siirtyvät kasvatuksessa yli sukupolvien seuraaville sukupolville (Näre & Kirves, 2010; Sinkkonen, 2008). Turvallisilla kiintymyssuhteilla tarkoitetaan suhdetta, jossa lapsi on saanut tarpeeksi hoivaa hoitajaltaan (Näre & Kirves, 2010), ja kokee, että hänen on mahdollista esittää vuorovaikutuksessa vanhempaan kaikenlaiset tunteensa (Sinkkonen, 2008). Hoivaamista on tapahtunut myös silloin, kun lapsi on ollut esimerkiksi itkuinen tai vihainen. Lapsen mahdollisuus saada hoivaa kaikissa hetkissä johtaa siihen,

että lapsi kokee olonsa turvalliseksi, ja on sen seurauksena kykenevä ottamaan kontaktia ympäröivään maailmaan (Näre & Kirves, 2010). Turvallisesti kiintynyt lapsi kasvaa sosiaalisesti ja itseensä luottavaksi aikuiseksi (Näre & Kirves, 2010), ja oppii myös hyödyntämään sosiaalisessa vuorovaikutuksessaan niin järkeä kuin tunnettakin (Sinkkonen, 2008).

Välttelevillä kiintymyssuhteilla tarkoitetaan vastaavasti lapsen tunnetta siitä, että hän on kykenevä luottamaan hoitajaansa, mutta ei koe mahdollisuutta vedota hoitajaan tunteiden ilmaisun kautta (Näre & Kirves, 2010). On ajateltu, että välttelevästi kiintynyt lapsi on huomannut intensiivisten tunteiden, kuten itkun tai kiukuttelun, vievän hoivaajaa kauemmaksi lapsesta (Sinkkonen, 2018). Tämä johtaa siihen, ettei lapsi näytä tunteitaan hoitajalleen, ja tunteiden näyttämisen sijaan esimerkiksi välttelee hoitajan lähelle hakeutumista tai suhtautuu hänen hyvin varauksellisesti (Näre & Kirves, 2010). Heidän mukaansa välttelevälle lapselle on ominaista se, ettei hän pyydä turvaa hoitajaltaan. Lapsesta muovautuu tämän seurauksena niin kutsuttu ”reipas” lapsi, joka pyrkii kuormittamaan vanhempiaan mahdollisimman vähän (Sinkkonen, 2018). Tämä johtaa usein siihen, että välttelevästi kiintyneen lapsen on myös aikuisena vaikeaa muodostaa tiiviitä suhteita toisiin ihmisiin tai ilmaista omia tunteita muille selkeällä tavalla (Näre & Kirves, 2010).

Kolmas kiintymyssuhteen luokista on nimeltään ristiriitainen kiintymyssuhde (Näre & Kirves, 2010). Ristiriitaisesta kiintymyssuhteesta käytetään usein myös nimeä ambivalentti (Sinkkonen, 2018). Näre ja Kirveen (2010) mukaan ristiriitaisesti kiintynyt lapsi on kohdannut hoitajan epäjohtonmukaista ja arvaamatonta käytöstä, ja tämän pohjalta pyrkii kehittämään omat keinonsa hoitajan huomion saamiseksi. Lapsi kokee, että saa toivomansa vasteen vanhemmaltaan välillä, mutta ei voi olla varma, milloin tai mistä syystä (Sinkkonen, 2018). Kun ristiriitaisesti kiintynyt lapsi kasvaa aikuiseksi, voi hänellä olla alttius joutua ristiriitoihin ihmissuhteissa sen vuoksi, että ristiriitaisesti kiintyneen ihmisen on usein vaikeaa tulkita toisten ihmisten tunteita (Näre & Kirves, 2010).

Viimeisin kiintymyssuhdetyyleistä on nimeltään jäsentymätön kiintymyssuhde (Näre & Kirves, 2010). Jäsentymättömän kiintymyssuhteen taustalla on usein lapsen epätietoisuus hoitajan käytöksestä (Näre & Kirves, 2010). Lapsi ei kykene ymmärtämään, onko hoitajan tarkoitus huolehtia hänestä vai altistaa hänet esimerkiksi psyykkiselle tai fyysiselle pahoinpitelylle (Näre & Kirves, 2010). Kiintymyssuhdetyyleistä jäsentymätön kiintymyssuhde on kaikista haastavin, ja kiintymyssuhdetyylin vaikutukset voivat ulottua hyvinkin pitkälle aikuisuuteen esimerkiksi luottamuksen ongelmina (Näre & Kirves, 2010). Sodan myötä monen lapsen kiintymyssuhteen

voitiin katsoa olevan välttelevä. Arkielämässä tämä näyttäytyi esimerkiksi niin, että todellista avun tarvetta ja omia tunteita vähäteltiin (Näre & Kirves, 2010).

2.3 Trauma käsitteenä

Traumalla ja traumaattisella kokemuksella tarkoitetaan ihmismielelle sietämättömän tai vaikean tilanteen aiheuttamaa vauriota (Hipp, 2023). Käsitteenä *trauma* tarkoittaa *vauriota* tai *vammaa* (Leikola, 2014). Traumaan ja traumaattiseen kokemukseen liittyy olennaisesti se, ettei yksilö saa tilanteesta tarvitsemaansa tukea (Siltala, 2016). Ihmisen mieli pyrkii suojautumaan näissä tilanteissa esimerkiksi siirtämällä tämän kokemuksen piilotajuntaan, jolloin tämä työstämättömänä voi esimerkiksi vaikuttaa ihmisen persoonallisuuteen tai identiteettiin (Siltala, 2016). Traumaa käsitteenä voidaan myös kuvata kokemuksesta, joka aiheuttaa niin vahvaa kivun, menetyksen ja tuskan tunnetta, että psyykkisesti tarkasteltuna kokemuksen sanoiksi saaminen ja läpikäyminen estyy (Tuomaala, 2008).

Esimerkiksi sota-alueiden henkeä uhkaavat kokemukset, selviytyminen terrori-iskusta, lähi-suhde- tai seksuaaliväkivalta, perheväkivalta tai joukkoampumiset ovat omiaan aiheuttamaan traumaperäisiä vaikutuksia (Hübl, 2022). Traumaattinen tapahtuma voi pitää sisällään esimerkiksi kauhun, avuttomuuden ja hallitsemattomuuden tunteita, ja tämä tilanne voi olla ennustamaton ja epäoikeudenmukainen (Hipp, 2023). Nämä traumaperäiset kokemukset ja niiden vaikutukset voivat näkyä esimerkiksi mielialassa, käyttäytymisessä, suhteissa muihin ihmisiin sekä hyvinvointiin (Hipp, 2023).

2.3.1 Traumaperäinen stressihäiriö (PTSD)

Mieltä järkyttäneet tapahtumat voivat johtaa useilla trauman kokeneilla ihmisillä tilaan, jota kutsutaan traumaperäiseksi stressihäiriöksi, lyhyemmin PTSD:ksi (Tuomaala, 2008). PTSD:n voidaan katsoa olevan tavallisin oireyhtymä, joka seuraa traumaattisen kokemuksen jälkeen (Tuomaala, 2008). Sen voidaankin katsoa olevan ikään kuin ”normaali reaktio epänormaaliin tapahtumaan” (Tuomaala, 2008). Traumaperäinen stressihäiriö voi näkyä esimerkiksi ali- tai ylivireytenä, vakavana ahdistuksena, masentuneisuutena, ärtyisyytenä, rauhattomuutena, vihamielisyytenä, itsetuhoisena käyttäytymisenä tai sosiaalisena eristäytymisenä (Hübl, 2022). Traumaperäinen stressihäiriö voi myös aiheuttaa esimerkiksi takaumia, painajaisia ja ongelmia

unen kanssa (Hübl, 2022). Potilas voi myös usein pyrkiä välttämään joutumasta sellaisiin tilanteisiin, jotka voivat tuoda mieleen trauman aiheuttaneen tapahtuman (Hipp, 2023). Käypä hoito-suosituksessa vuodelta 2020 traumaperäinen stressihäiriö määritellään seuraavasti: ”Potilas on kokenut poikkeuksellisen uhkaavan tai katastrofaalisen tapahtuman, joka todennäköisesti aiheuttaisi voimakasta ahdistuneisuutta kenelle tahansa” (Hipp, 2023).

Traumaperäistä stressihäiriötä on kritisoitu Huntin (2010) mukaan siitä, että sen rakenne ei ole täysin johdonmukainen. Monet, elleivät useimmat PTSD-potilaat kokevat myös muita diagnostisia oireita muista vastaavista rakenteista (Hunt, 2010). Tästä voidaan johtaa se, ettei PTSD:n tunnistaminen ole niin yksinkertaista, kuin sen voisi ajatella pelkkien oireiden perusteella olevan (Hunt, 2010).

2.3.2 Dissosiaatio

Dissosiaation käsitteen voidaan katsoa olevan yksi tärkeimmistä käsitteistä traumatisoituneen henkilön ymmärtämiseksi (Leikola, 2014). Dissosiaatiolla tarkoitetaan mielen tapaa paeta koettua sietämätöntä kokemusta, jonka pakeneminen ei ole fyysisellä tavalla mahdollista (Hipp, 2023). Ihminen voi käyttää dissosiaatioita itsensä suojelemiseksi (Wikström, 2016). Dissosiaatio voidaan myös määritellä psyykkisenä suojautumiskeinona sellaisia tunteita ja ajatuksia vastaan, jotka ovat sietämättömiä mielen käsiteltäväksi (Sinkkonen, 2018). Traumaperäisen stressireaktion eli PTSD:n voidaan katsoa olevan yksi tavallisimpia dissosiatiiivisia ilmiöitä (Sinkkonen, 2018).

Ihmisen on sitä välttämättömämpää turvautua dissosiaatioon oman henkensä turvaamiseksi mitä pitkäkestoisempaa, toistuvampaa tai varhaisempaa yksilön traumatisoituminen on (Hipp, 2023). Erityisesti lapsilla dissosiaatiokäyttäytymisen taustalla voi olla esimerkiksi turvattomista kiintymyssuhteista, kaltoinkohtelusta tai turvattomuuden tunnetta aiheuttaneista hoitotoimenpiteistä johtuvia kokemuksia (Hipp, 2023). Dissosiaatiossa merkitystä on myös sillä, kuka trauman on aiheuttanut (Hipp, 2023). Erityinen vaikutus tällä on niissä tilanteissa, joissa esimerkiksi lasta kaltoinkohdellut henkilö on lapsen kiintymyssuhdehenkilö tai hänellä on lapsen erityinen valta-asema (Hipp, 2023).

2.3.3 Ylisukupolvinen trauma

Alun perin ylisukupolvisuuden tutkimus lähti liikkeelle jo 60-luvun aikana, kun holokaustin vaikutuksia eloonjääneisiin ihmisiin sekä heidän perheisiinsä alettiin tutkia (Wikström, 2016). Ylisukupolvisuus käsitteenä tarkoittaa yksilötasolla tarkasteltuna tilannetta, jossa jokin asia tai jotain, kuten trauma, siirtyy yli sukupolven seuraavalle sukupolvelle (Wikström, 2016). Kohdatun trauman käsittelemättä jättäminen suurentaa koetun trauman ylisukupolvista siirtymistä (Wikström, 2016). Yksilötasolla tarkasteltuna trauma voi siirtyä esimerkiksi vanhemmalta lapselle (Wikström, 2016). On tutkittu, että erityisesti se, millä tavoin äiti reagoi traumaattisiin tilanteisiin, vaikuttaa lapseen erityisellä tavalla (Hipp, 2023). Traumojen ylisukupolvinen siirtymä voi jatkua monen sukupolven ajan, mikäli ristiriidat tai traumat jäävät työstämättä (Wikström, 2016). Vaikka traumaa ja trauman kokemusta pyrittäisiin peittämään jälkikasvulta vaikenemisen kautta, leviää ylisukupolvinen trauma vaikenemisestä huolimatta (Kirves ym., 2010).

Ranskalaiset psykoanalytytikot Davoine ja Gaudillière (2004) ovat todenneet, että niissä tapauksissa, joissa kokemus on niin vaikea ja tuskainen, ettei sen välittäminen tiedostetusti seuraaville sukupolville ole mahdollista, katkeaa sukupolvien välillä oleva niin kutsuttu sosiaalinen linkki. Sosiaalisen linkin katkeamisesta johtuvat vaikutukset ja seuraukset voivat näkyä vasta pitkän ajan jälkeen, esimerkiksi vasta kahden sukupolven päästä. Tämä voi näkyä esimerkiksi niin, että seuraavien sukupolvien toiminnassa ja käyttäytymisessä aletaan havaita esimerkiksi ahdistuneisuutta, jolle sen hetkisestä elämästä ei ole löydettävissä selkeää syytä tai selitystä. Näissä tilanteissa kyse on usein aiempien sukupolvien elämästä nousevista taakoista ja vaikeasta tapahtumasta, joka on jäänyt käsittelemättä (Walkerdine ym., 2013).

Ylisukupolvinen trauma kuvataan usein vakavan trauman vaikutuksina, jonka perheen, yhteisön tai ryhmän sisällä on kokenut yksi tai useampi henkilö. Tämä kokemus on siirtynyt epigeneettisten tekijöiden välittämänä sukupolvelta seuraavalle (Hübl, 2022). Tämä siirtyvä trauma tai muu materiaali voi olla myös tiedostamatonta, mikä lisää vaikeuksia sen käsittelemiseksi (Wikström, 2016). Kun tiedostamaton tai tiedossa oleva, käsittelemättä jäänyt tapahtuma siirtyy seuraavan sukupolven kannettavaksi, voi tapahtuma olla sellainen, joka on tapahtunut jo ennen sukupolven kuuluvien henkilöiden syntymää. Tämä taas voi johtaa osaltaan siihen, että traumasta tulee aiempaakin pelottavampi, kun kokemus ja tapahtuma on tuntematon (Wikström, 2016). Esimerkiksi perheen sisällä vallitseva kaltoinkohtelun ilmapiiri voi siirtyä kyseenalais-tamattomana seuraaville sukupolville, ja tähän traumaan syntyneet lapset altistuvat usein sitä

myötä henkisille ja fyysisille sairauksille sekä kaltoinkohtelun riskille (Hübl, 2022). Kun traumaattisesta kokemuksesta vaietaan, voi lapsi usein kuvitella vaikenemisen taakse kauheampia-kin kokemuksia, kuin mitä on koettu, ja alkaa ottamaan niistä vastuuta itselleen (Kirves ym., 2010).

Ylisukupolvista siirtymää voidaan tarkastella niin yksilö- kuin ryhmätasolla. Ryhmätasolla ylisukupolvista siirtymää käsiteltäessä voidaan puhua esimerkiksi sodista tai luonnonkatastrofeista, jotka aiheuttavat kärsimystä suuremmalle joukolle ihmisiä. Usein kuitenkin ylisukupolvisuutta käsiteltäessä kiinnitetään huomiota erityisesti yksilötason siirtymiin (Wikström, 2016). Ryhmä- ja yksilötason ylisukupolviset siirtymät kulkevat kuitenkin hyvin limittäin, sillä esimerkiksi yhteiskunnan vaikutukset heijastuvat myös perheisiin ja niin edelleen. Yksilötasolla siirtymä tapahtuu useimmiten vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa, kun trauma häiritsee lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta (Wikström, 2016). Ylisukupolvinen siirtymä tapahtuu myös pääsääntöisesti kertomusten ja tarinoiden välityksellä. Ylisukupolvinen siirtymä voi myös tapahtua olemisen tapojen ja käyttäytymisen muodossa (Jokipii & Liski, 2022). Tässä tutkielmassani tarkastelen sodan aikana syntyneitä traumoja ja niiden ylisukupolvista siirtymistä, ja onkin tutkittu, että sodan aikana vanhemmille syntyneet traumat ovat voineet vaikuttaa esimerkiksi siihen, millä tavoin he ovat olleet kykeneviä olemaan läsnä lapsilleen emotionaalisesti (Wikström, 2016).

2.3.4 Suomen sota-ajan aiheuttamat traumat

Suomessa käytyjen talvi- ja jatkosodan aikana rintamalla taistelleet sotilaat joutuivat kohtaamaan traumatisoivia kokemuksia, ja sodan kauhut ulottuivat myös sotilaiden lähipiiriin (Siltala, 2016). Sodan aika piti sisällään orpoutta, leskeyttä sekä ongelmia kotirintamalla, kuin myös evakkoutta, siirtokarjalaisuutta ja lasten niin kutsuttua sotalapsuutta. Kuten todettua, suomalaiset tekevät yhä töitä näiden traumojen ja kokemusten työstämiseksi. Tunneperintö on siirtynyt sodan ajalta suomalaisiin erityisesti masennuksen muodossa (Siltala, 2016).

Siltalan (2016) mukaan Suomen sotien käsittelyssä ja muistamisessa voidaan usein havaita kollektiivisen muistamattomuuden kahleet. Vaikka Suomessa käydyistä sodista on aikaa jo useita vuosikymmeniä, kantavat suomalaiset yhä yksilöllisesti koko kansakuntaa koskettanutta yhteisöllistä taakkaa. Monet suomalaiset päättivät sotien jälkeen selviytyä kokemastaan pyyhkimällä raskaat kokemukset pois mielestä ja olemalla puhumatta sodanaikaisista asioista. Kokemukset olivat kuitenkin hyvin raskaita, ja ne synnyttivät useihin koteihin esimerkiksi alkoholismia ja

mielenterveyden ongelmia (Siltala, 2016). Kokemuksia hävettiin, ja esimerkiksi lapset pyrkivät ylenpalttiseen kiltteyteen, jotta he eivät olisi aiheuttaneet vanhemmilleen lisää hankalia tunteita (Siltala, 2016). Masennus kantoi nimeä saamattomuus (Siltala, 2016), joka tämän päivän tiedoilla ja ymmärryksellä ajateltuna oli omiaan lisäämään traumoja. Sen sijaan, että psyykkisten sotavammojen olisi ymmärretty pohjautuvan sodan ajan kokemuksiin, syytettiin yksilöä itseään ”heikosta sielullisesta konstituutiosta” ja ”rappeutumisesta” (Kirves ym., 2010) Suomen sota-ajan jälkeen meni kauan, ennen kuin yhteys sodan aikana syntyneiden traumojen ja masennuksen välillä havaittiin (Kirves ym., 2010).

Onnismaan (2018) mukaan yksilöllinen unohtaminen, kuin myös kollektiivinen unohtaminen, ovat molemmat keinoja vaikeiden asioiden käsittelyyn. Ne mahdollistavat menneisyyden uudelleenrakentamisen sekä samanaikaisesti myös sen, että eteenpäin jatkaminen olisi mahdollista (Onnismaa, 2018). On kuitenkin todettu, että pakonomainen torjuminen johtaa usein ei-toivottuun lopputulokseen, nimittäin pakonomaiseen muistamiseen. Traumaattiset kokemukset voivat esimerkiksi tulla uniin tai esiintyä erilaisina ruumiillisina tuntemuksina (Onnismaa, 2008).

2.4 Taakkasiirtymä käsitteenä

Taakkasiirtymän käsitettä on Siltalan (2016) mukaan tarkasteltava niin yksilöllisellä, yhteisöllisellä, yhteiskunnallisella kuin kulttuurisella tasolla. Taakkasiirtymän käsite voidaan liittää oleellisella tavalla esimerkiksi elämän tuomiin vaikeisiin kokemuksiin, kuten sotiin, sortoihin, hirmutekoihin, luonnonmullistuksiin, taloudelliseen ahdinkoon sekä menetyksiin (Siltala, 2016). Nämä vaikeat kokemukset voivat vaikuttaa ylisukupolvisesti kulkeutuen sukupolvelta toiselle (Siltala, 2016).

Siltalan (2016) mukaan taakkasiirtymän käsitteen avulla pyrimme ymmärtämään sitä, millä tavoin kärsimys etenee sukupolvelta toiselle niissä tilanteissa, joissa esimerkiksi ihmisen kasvuun, kehitykseen ja ihmisenä olemiseen kuuluva tärkeä ja olennainen haaste sivuutetaan sen sijaan, että se tulisi kohdatuksi ja työstetyksi.

Tämä työstämättä jättäminen voi tapahtua esimerkiksi silloin, jos esimerkiksi suvun lojaliteetin, pelon tai häpeän takia hankalista tapahtumista tai kokemuksista päätetään vaieta (Siltala, 2016). Hankalat asiat ja kokemukset eivät kuitenkaan unohdu käsittelemättä jättämisellä, vaan ne painuvat tietoisuuteemme ja kulkeutuvat sitä myötä esimerkiksi erilaisten oireiden ja sairauksien

kautta sukupolvelta seuraavalle (Siltala, 2016). Nämä taakkasiirtymät, siirtotaakat eivät poistu itseksensä, vaan käsittelemättöminä niiden kulku jatkuu sukupolvien ketjussa sukupolvelta seuraavalle, aina uudestaan traumatisoiden (Siltala, 2016). Tämän vuoksi taakkasiirtymien olemassaolo on tiedostettava ja otettava huomioon, jotta niiden eteneminen saataisiin katkaistua (Siltala, 2016).

3 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoitteet

Tutkimusta traumasiirtymästä ja ylisukupolvisesta siirtymästä on sotien jälkeen tehty, mutta selkeästi vähemmän on tutkittu sitä, *millä tavoin* traumat siirtyvät ylisukupolvisesti seuraaville sukupolville. Tähän pohjaten tutkimuskysymykseni on:

”Millä tavoin sota-ajan traumat siirtyvät ylisukupolvisesti seuraaville sukupolville?”

Salmisen (2011) mukaan narratiivinen kirjallisuuskatsaus antaa mahdollisuuden käsiteltävän aiheen kehityskulun ja historian kuvailemiseen. Narratiivisen katsauksen avulla tutkimustietoa kyetään ajantasaistamaan, mikä on myös osaltaan yksi oman tutkimukseni tavoitteista.

4 Tutkimusmenetelmät

Tarkastelen tutkimukseni alussa lyhyesti sitä, minkälaista kasvatus oli sodan ajan kodeissa, ja millä tavoin sota vaikutti sen ajan kasvatukseen. Näreen ja Kirveen (2010) mukaan kiintymyssuhdemallit ovat taipuvaisia siirtymään ylisukupolvisesti sukupolvilta toisille, ja sen vuoksi ajattelen niiden olevan tärkeä osa tätä tutkimusta. Määrittelen aiheeni käsitteiden avulla, joiden olen katsonut liittyvän olennaisesti tutkimukseni aiheeseen ja tutkimuskysymykseeni. Koska ylisukupolvinen taakka kulkee mukana jollain tasolla yhä, päätin tarkastella tutkimukseni lopuksi myös tiivistetysti sitä, millä tavoin tämän ylisukupolvisen siirtymän jatkumo olisi mahdollista saada katkaistua.

Toteutan tutkimukseni kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Salmisen (2011) mukaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi käytetyimmistä tyypeistä kirjallisuuskatsauksissa. Tarkennan rajaustani kuvailevan kirjallisuuskatsauksen orientaatioista narratiiviseen katsaukseen.

Pääasiallisena tiedonhakukanavanani tätä tutkimusta tehdessäni käytin Oula-Finnaa. Suurin osa aineistostani on painettua kirjallisuutta, jonka löytämisessä hyödynsin Oulun yliopiston kirjastoa. Lisäksi erityisesti kansainvälisten artikkeleiden kohdalla hyödynsin tiedonhaussa ProQuestia, Google Scholaria sekä Ebsco-tietokantaa. Verkossa julkaistujen artikkeleiden tallentamisessa hyödynsin Mendeleyä, jonka koin tätä tutkimusta tehdessäni erityisen hyödylliseksi.

Tutkimusta tehdessäni käytin hakusanoina muun muassa aiemmin mainitsemiani trauman, ylisukupolvisen trauman ja taakkasiirtymän käsitteitä. Sopivia aineistoja etsiessäni käytin muun muassa hakusanoja ”sota AND trauma”, ”kiintymyssuhde AND trauma”, ”ylisukupolv* AND sota” sekä ”transgeneration* AND war”.

Hakutuloksia analysoidessani huomasin, että traumojen ylisukupolvisesta siirtymästä yleisellä tasolla löytyi tietoa melko paljon, mutta rajattuna siihen, millä tavoin trauman siirtyminen tapahtuu, oli tietoa saatavilla vähemmän. Rajasin tämän tutkimukseni koskemaan nimenomaisesti Suomessa käytyjä sotia, mikä myös osaltaan sulki pois melko paljon lähdeaineistoja kaikista, niin Suomen sotiin ja traumatisoitumiseen kuin muualla käytyihin sotiin liittyvistä lähteistä. Totesin kuitenkin tähän rajaukseen päätyessäni, etten tule todennäköisesti löytämään pelkkiin Suomen sotiin ja niissä tapahtuneeseen traumatisoitumiseen rajatuista aineistoista kandidaatin työhön riittävästi materiaalia, joten päädyin hyödyntämään myös osittain yleisesti kaikkialla käytyjen sotien aikaista traumatisoitumista ja ylisukupolvista siirtymää käsitteleviä teoksia. Lo-

pulliseen lähdeaineistooni päätyi yhteensä neljä tarkemmin vain Suomen sotiin rajautuvaa lähdetä. Lähdeaineistoja tarkastellessa kiinnitin huomiota erityisesti suomenkielisiin teksteihin, sillä hyvin usein Suomen sodista kirjoitettaessa myös aineiston tekstit olivat suomeksi. Tein tiedonhakua tutustumalla myös aiheesta jo aiemmin tehtyihin tutkimuksiin, ja niin kutsuttua lumipallotekniikkaa hyödyntämällä löysin useita omaan tutkimukseeni hyödyllisiä lähteitä aiemmin tehtyjen tutkimusten lähdeluetteloista.

Hakutuloksia tarkastellessani pyrin suosimaan sellaisten kirjoittajien tekstejä, jotka olivat kirjoittaneet aiheesta mielellään useamman kuin yhden tekstin. Ajattelen, että tämä lisää osaltaan tutkimukseni luotettavuutta. Aineistoja analysoidessani nousivat Ville Kivimäen nimi ja tekstit esiin useamman kerran. Mahdollista jatkotutkimusta ajatellen näen, että Villen tekstien laajempi analysointi voisi avata paljon uutta tietoa aiheeseen liittyen.

Tässä tutkimuksessani käytin lähdeaineistoina yhteensä 28 aiemmin julkaistua suomenkielistä ja kansainvälistä artikkelia, sekä muuta tutkimuksen aiheeseen soveltuvaa lähdeaineistoa. Lähdekirjallisuudesta 7 on englanninkielisiä ja 21 suomenkielisiä, ja ne on julkaistu vuosina 2005-2023. Tutkimuksessani olen rajannut käsittelemäni sodan ajan koskemaan nimenomaisesti Suomessa vuosina 1939-1944 käytyjä sotia, minkä vuoksi myös lähdeaineisto on suurimmaksi osaksi suomenkielistä. Tämän lisäksi kriteerinä aineiston valinnalle oli, että aineistojen tulisi olla tieteellisiä ja vertaisarvioituja.

5 Tulokset: Millä tavoin sota-ajan traumat siirtyvät ylisukupolisesti seuraaville sukupolville?

Sodan aikana syntyneiden neuroosien kuviteltiin häviävän sodan päättymisen jälkeen. Samaan aikaan alettiin kuitenkin myös ymmärtää se, että ylivoimaisilla kokemuksilla ja sodan ajan traumoilla voi olla vaikutusta ihmisten elämään, ja että traumaattiset tapahtumat voivat luoda yhteyksiä mielenterveyden häiriöihin (Hipp & Linner Matikka, 2022).

Kun sota päättyi, alkoi niin kutsuttu jälleenrakentamisen aika. Se ei suinkaan merkinnyt sodan kokeneille koetun purkamista ja asioiden käsittelyä, vaan puhumisen ja sanojen sijaan kansalaisia ohjeistettiin jälleenrakentamiseen tekojen muodossa (Kirves ym., 2010). Tämä oli omiaan luomaan vaikenemisen kulttuuria, ja se lisäsi suhteen muuttumista puhumiseen entisestään (Kirves ym., 2010). Kokemusta sodasta oli myös vaikea sanallistaa, joten helpompi tapa oli vaieta siitä kokonaan (Kirves ym., 2010). Sodan aikaa onkin tiivistetty kodeissa ja niiden ilma-
piirissä näkyvänä, niin kutsuttuna ”suurena puhumattomana”, jota niin lapset kuin aikuisetkaan eivät voineet olla havaitsematta ja tiedostamatta (Kivimäki, 2010). Sotakokemusten käsittelemiseksi ei ollut voimavaroja, aikaa eikä oikeanlaisia sanoja, joten kokemusten käsittelemisen sijaan ihmiset pyrkivät jatkamaan elämäänsä töitä tehden, työntäen kokemansa pois (Kivimäki, 2010). Vaikka tunteet olivat olemassa, ei niistä kuitenkaan puhuttu (Kivimäki, 2010).

Häpeä ja pelko olivat keskeisiä sosiaalisia mekanismeja vaikenemisen kulttuurin synnyssä (Laurén & Malinen, 2021), mutta häpeän ja pelon vuoksi tiedostamattomaan painetut kokemukset kulkeutuvat kuitenkin tiedostamattomien reittien myötä sukupolvelta toiselle (Siltala, 2016). Nämä kokemukset näyttäytyvät arjessa myöhemmin esimerkiksi erilaisten sairauksien ja niiden oireiden muodossa (Siltala, 2016). Häpeän tunteet johtivat asioiden salailuun ja vaikenemiseen, sillä perheet yrittivät pitää kaikin keinoin kiinni omasta maineestaan ja kunnias-
taan (Laurén & Malinen, 2021). Vaikenemisen kulttuuri ja kokemusten peitteleminen johti kuitenkin siihen, että lapset joutuivat käsittelemään vaikeat tunteensa itse jopa silloin, kun heillä ei nuoren ikänsä ja siihen liittyvän kehitystasonsa vuoksi olisi ollut siihen mahdollisuuksia (Laurén & Malinen, 2021). Puhumattomuus ja asioiden käsittelemättä jättäminen johti hyvin useissa suomalaiskodeissa henkiseen ja fyysiseen väkivaltaan, usein perheen isän toimesta niin, että uhrina olivat perheen äiti ja lapset (Laurén & Malinen, 2021). Kun asioita salailtiin, eikä niistä puhuttu kodin ulkopuolella, kehittyi Suomeen vaikenemisen kulttuuri, jota kannamme mukanaan yhä tänäkin päivänä (Kirves ym., 2010).

Nykypäivänä trauman ylisukupolvinen siirtymä on käsitteenä tullut yhä tutummaksi, ja ilmiö nähdään todellisesti olemassa olevana. Traumojen ylisukupolvisesta siirtymisestä on myös tehty epigeneettistä tutkimusta, mikä osaltaan on myös todistanut sen, että ylivoimaiset kokemukset siirtyvät sukupolvien ketjussa eteenpäin (Hipp & Linner Matikka 2022). Trauman siirtyminen yli sukupolven seuraavalle sukupolvelle voi tapahtua eri mekanismien välityksellä (Virtanen, 2019). Näitä mekanismeja voivat Virtasen (2019) mukaan olla esimerkiksi perhedynamiikkaan, kiintymyssuhteisiin ja geeniperimään liitettävät tekijät. Esimerkiksi vanhemman oman kasvuympäristön osalta voi olla vaikuttamassa se, millä tavoin traumoja kohdattiin tai otettiin käsittelyyn, vai tapahtuiko sitä ollenkaan (Virtanen, 2019). Lapsi omaksuu nämä vanhemman kasvuympäristön toimintamallit hyvin herkästi, ja hän oppii sitä kautta, kuinka vaikeisiin olosuhteisiin ja kokemuksiin tulisi suhtautua (Virtanen, 2019).

5.1 Trauman siirtyminen neurologisesti seuraavalle sukupolvelle

Trauman siirtymistä seuraavalle sukupolvelle neurologisesti voidaan tarkastella esimerkiksi lapsuuden kaltoinkohtelun kautta (Bessel van der, 2017). Aivojen tasolla tarkasteltuna on havaittu, että ihmisen aivoissa esimerkiksi mielialaan vaikuttavan serotoniinin kuljettajageenillä on kaksi erilaista muotoa, alleelia (Bessel van der, 2017). Nämä kaksi serotoniinin kuljettajageenin muotoa ovat nimeltään pitkä alleeli ja lyhyt alleeli (Bessel van der, 2017). Tutkimuksissa on todettu, että lyhyt alleeli voidaan yhdistää muun muassa aggressiivisuuteen, masennukseen ja impulsiivisuuteen (Bessel van der, 2017). Näiden lisäksi sillä on katsottu olevan yhteyksiä myös itsemurha-alttiuden kanssa (Bessel van der, 2017). Tutkittaessa lapsuuden kaltoinkohtelua ja sen vaikutuksia on todettu, että sellaisen henkilön aivoissa, joka on lapsena kokenut kaltoinkohtelua, tapahtuu lisääntyntä aktivoitumista aiemmin kuvatuissa, lyhyeen alleeliin liitetyissä ominaisuuksissa (Bessel van der, 2017). Tällä ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, että lapsuudessaan kaltoinkohdeltujen vanhempien lapset välttämättä kokisivat psyykkisiä ongelmia myöhemmässä elämässään, koska sillä, miten turvallinen ja huolehtiva kasvuympäristö lapselle luodaan, on ratkaiseva vaikutus ongelmien synnyn kannalta (Bessel van der, 2017). Kaltoinkohdellun vanhemman trauman periytymisen kannalta on siis ensiarvoisen tärkeää, että lapsen kasvuympäristö on suojaava ja ymmärtävä, ja että lapsen tarpeet tulevat kohdatuksi ja huomioiduksi oikealla tavalla (Bessel van der, 2017).

Beckin, Gowin ja Liossiksen (2005) mukaan voidaan todeta, että vanhemman omilla kokemuksilla sodasta voi olla vaikutusta myös tämän lapsiin ilman, että lapsi olisi vielä edes syntynyt sodan aikaisten tapahtumien aikana. Vanhemman kokeman sodan vaikutuksista voivat ulottua lapseen esimerkiksi masennuksen tai ahdistuksen muodossa (Beck ym., 2005). Tämä yhteys on sitä suurempi, mitä lyhyempi aika on lapsen syntymästä sodan päättymiseen (Beck ym., 2005). Vastaavasti Berkowitz ym. (2005) ovat tutkineet sitä, millä tavoin äidin raskaudenaikainen traumatisoituminen voi vaikuttaa lapseen tämän myöhemmässä elämässä. Tutkimusta tehtiin WTC-iskut kokeneista, iskujen aikaan raskaana olleista äideistä ja heidän trauman vaikutuksista myöhemmin syntyneeseen (Berkowitz ym., 2005). Tutkimuksen tuloksena todettiin, että lapset, joiden äiti terrori-iskujen aikaan raskaana ollessaan on kärsinyt PTSD:stä, ovat myös alttiimpia saamaan PTSD:n oireita myöhemmin elämässään (Berkowitz ym., 2005). Trauma ja traumaa seuraavat oireet voivat siis siirtyä äidiltä lapselle ja näkyä lapsen elämässä myöhemmin pitkän aikaakin, vaikka äidin traumatisoituminen olisi ajallisesti tapahtunut silloin, kun lapsi ei vielä ole edes syntynyt (Berkowitz ym., 2005).

5.2 Trauman ylisukupolvinen siirtymä sosiaalisen perimän näkökulmasta tarkasteltuna

Sosiaalisen perimän käsitteellä tarkoitetaan käytännön tasolla esimerkiksi lapsuudenkodin kulttuurin ja sääntöjen sisäistämistä osaksi omaa elämäämme (Sarvela & Pelkonen, 2020). Sosiaalisen perimän käsite pitää sisällään myös esimerkiksi sen, millaisista perheen asioista on soveliasta puhua kodin ulkopuolella, ja miten perheen sisällä ratkaistaan esimerkiksi erilaisia konfliktitilanteita (Sarvela & Pelkonen, 2020; Suontausta-Kyläinpää, 2008). Vastaavasti, jos kotona on havaittavissa esimerkiksi puhumattomuutta tai muita salassa pidettäviä asioita, voivat ne osaltaan aiheuttaa lapselle traumatisoitumista (Sarvela & Pelkonen, 2020). Kun asioita pyritään opitun mukaisesti salaamaan, jäävät ne usein vaille käsittelyä (Sarvela & Pelkonen, 2020; Suontausta-Kyläinpää, 2008). Vaikenemisen kulttuurin haittapuolet voivat korostua erityisellä tavalla esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa vanhempi tai vanhemmat käyttävät lapsen kotona päihteitä tai väkivaltaa (Sarvela & Pelkonen, 2020; Suontausta-Kyläinpää, 2008). Lapsi voi pelätä kertoa kokemuksistaan kenellekään, sillä hän on oppinut vaikenemaan kasvuympäristönsään hankalista kokemuksista (Sarvela & Pelkonen, 2020; Suontausta-Kyläinpää, 2008).

Lapset ovat hyvin sensitiivisiä havaitsemaan esimerkiksi ristiriitoja tai muita hankalia tunteita ja asioita esimerkiksi vanhempien välillä, huolimatta siitä, että asioita pyritäisiin piilottamaan

lapselta (Sarvela & Pelkonen, 2020; Suontausta-Kyläinpää, 2008). Havaitessaan vanhemman kärsimyksen lapsi voi alkaa ottaa tietyllä tapaa vastuuta omista vanhemmistaan, ja sen seurauksena esimerkiksi jättää omista tarpeistaan ja hankalista tunteistaan puhumisen kokonaan pois (Sarvela & Pelkonen, 2020; Suontausta-Kyläinpää, 2008). Tämänkaltaisten tekemiensä havaintojen perusteella lapsi voi myös alkaa reagoida kokemaansa eri tavoin (Sarvela & Pelkonen, 2020; Suontausta-Kyläinpää, 2008).

5.3 Lapset näkymättöminä selviäjinä

Kivimäen (2010) mukaan sodan jälkeen moni lapsi havaitsi kodin ilmapiiristä sen, että vanhemmat olivat usein väsyneitä, ja lapset aistivat heidän elämänsä olevan monella tapaa hyvin raskasta. Tämän seurauksena moni lapsi ajatteli, ettei heidän tulisi aiheuttaa vanhemmilleen enempää kuormitusta ja taakkaa (Kivimäki, 2010). Lapset tekeytyivät kotona niin sanotusti näkymättömiksi (Kivimäki, 2010). Tämä näyttäytyi esimerkiksi niin, etteivät lapset tuoneet esiin tarvettaan päästä vanhemman syliin tai muuten tarvitsevansa läheisyyttä, vaan sen sijaan he pyrkivät ylenpalttiseen kiltteyteen ja ahkeruuteen tullakseen hyväksytyiksi (Kivimäki, 2010). Lapsia myös kehoitettiin ahkeruuteen, ja työntekoon opetettiin jo pienestä pitäen, ja omaa tarvitsevuutta hävettiin (Stolbow, 2016).

Vanhemman uupumus saattoi ajaa tämän ajattelemaan, että kyllähän lapset siinä sivussa pärjäävät ja selviytyvät (Kivimäki, 2010). Tämänkaltaisten kokemusten seurauksena lapset sulkiivat monia asioita, kuten kodin hankalan ahdistuksen ilmapiirin sekä erikoiset tunnereaktiot, sisäänsä (Kivimäki, 2010). Lapsi saattoi myös ajatella kodin ilmapiirin olevan omaa syytensä, ja näiden seurauksena sodan synnyttämä ahdistus kasaantui lapsen sisälle (Kivimäki, 2010). Mikäli lapsi saa rakkautta ainoastaan kiltteyden tai ahkeruuden vuoksi, on lapsen ensisijainen pyrkimys käyttäytyä sen suuntaisesti (Stolbow, 2016). Stolbowin (2016) mukaan lapsi myös oppii hyvin nopeasti ymmärtämään, mitä häneltä odotetaan, ja pyrkii toimimaan sen mukaisesti. Toivoessaan rakkautta lapsi pyrkii kiltteyteen, reippauteen ja mutkattomuuteen. Tämä pohjautuu siihen ajatukseen, että lapsi huomaa oman riippuvaisuutensa aikuisen jaksamiseen, ja sen vuoksi pyrkii omalta osaltaan viemään aikuisen energiaa ja jaksamista mahdollisimman vähän saadakseen rakkautta (Stolbow, 2016). Nykypäivänä tämä sotien jälkeinen kasvatustapa näkyy esimerkiksi suomalaisena hyvin vahvana yksin pärjäämisen kulttuurina sekä juurettomuutena ja riippumattomuutena (Stolbow, 2016). On myös todettu, että ilman syliä jääneiden sota-ajan lasten on voinut olla nykypäivän vanhempina haasteellista tarjota syliä omille lapsilleen, mikä

taas osaltaan voi olla aiheuttamassa traumaa heidän lapsilleen ja sitä myötä lisäämässä trauman ylisukupolvista siirtymää (Kinnunen, 2013).

Hüblin (2022) mukaan kehitykselliseksi traumaiksi voidaan luokitella esimerkiksi toistuva erottaminen hoivaajista sekä traumaattinen menetys. Nämä molemmat olivat omiaan aiheuttamaan traumatisoitumista sota-ajan lapsissa. Hübl (2022) esittää, että lapsen altistuessa kehityksen vuosina traumaattiselle stressille, voi se lisätä ongelmia esimerkiksi kiintymyksen, dissosiaation ja minäkäsityksen osa-alueilla. Hänen mukaansa esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsen ensimmäiset suhteet hoivaajaan ovat jollain tapaa traumaattisia, voi lapsen stressinsietokyvyn sekä tunteidensäätelykyvyn kehitys olla vaarassa. Hübl (2022) esittää myös, että kompleksisen trauman kanssa kasvavat lapset eivät ole usein kykeneväisiä ikätovereidensa kanssa samanlaiseen neurologiseen kehitykseen. Tämän seurauksena heillä voi olla suurempi riski esimerkiksi fyysisille sairauksille sekä emotionaalisen säätelyn sekä kielten oppimisen vaikeuksille (Hübl, 2022).

Dissosiaation osalta Hübl (2022) tuo myös esiin sen, että kaltoinkohtelun ja laiminlyönnin uhriksi joutuneet lapset työntävät usein hankalat muistonsa ja kokemuksensa tiedostamattomaan. Tämä voi hänen mukaansa johtaa myöhemmällä iällä esimerkiksi tiedostamattomiin käyttäytymismalleihin tai siihen, että nuoruudessa alttius onnettomuuksille tai loukkaantumisille on suurempi, mikä myös on omiaan aiheuttamaan traumaa nuorelle (Hübl, 2022).

Hüblin (2022) mukaan on todettu, että kehityksellisellä traumalla ja lapsen käsityksellä itsestään on selkeä yhteys. Hän toteaa, että häpeä omasta menneisyydestä ja elämäkulusta yhdistettynä usein häpeästä johtuvaan matalaan itsetuntoon johtaa helposti ongelmiin kehityksessä. Tähän liittyy Hüblin (2022) mukaan usein vahvasti myös häiriintynyt kehonkuva tai kyvyttömyys toisten tunteiden ymmärtämiseen.

5.4 Kiintymyssuhteessa traumatisoituminen

Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen ollessa traumatisoiva, on lapsen turvaututtava sellaiseen vanhempaan, joka aiheuttaa hänelle vahinkoa (Suokas-Cunliffe, 2006). Hippin (2023) mukaan kiintymyssuhdetrauman oireet näyttäytyvät usein traumaoireiden rinnalla syvempinä ja laajempina. Mikäli lapsi on tullut kiintymyssuhteessaan kaltoinkohdeksi, voi hänellä tulla vielä aikuisiälläkin ristiriitaa kiintymyssuhteisiin sekä puolustautumiseen liittyvien tarpeiden

välillä (Hipp, 2023). Traumaoireiden lisäksi kiintymyssuhteessa tapahtuneeseen traumatisoitumiseen liittyy myös muita oireita, joita voivat olla tunteiden voimakas ilmaisu sekä esimerkiksi kykenemättömyys toisen ihmisen rauhoittamiseen (Hipp, 2023). Konkreettisesti vanhemman traumamuisto voi näkyä suhteessa omaan lapseen esimerkiksi niin, että lapsen itku aktivoi vanhemmassa tämän omat traumamuistot (Suokas-Cunliffe, 2006). Hänen mukaansa näiden traumamuistojen pintaan nouseminen voi aiheuttaa sen, että vanhempi poistuu ikään kuin psyykkisellä tavalla tilanteesta, ja lapsi jää tämän seurauksena yksin. Vanhempi voi myös nähdä lapsensa tekevän pahaa tahallaan (Suokas-Cunliffe, 2006).

Kivimäen (2010) mukaan sodan aikaa eläneet lapset omaksuivat herkästi aikuisiksi kasvaessaan omilta vanhemmiltaan opittuja malleja. Kun sodan aikana kasvaneet lapset esimerkiksi etsivät elämänkumppania tai perustivat perheen, näkyi myös näissä tilanteissa herkästi lapsuuden suhteissa näkyneet mallit (Kivimäki, 2010). Konkreettisella tavalla tämä näkyi niin, että sota-aikaa elänyt ja esimerkiksi isän alkoholin käyttöä kokenut tytär saattoi herkemmin oppia hyväksymään ja sietämään miehen alkoholin käyttöä (Kivimäki, 2010). Toisena esimerkkinä pojat pyrkivät löytämään kumppanikseen huolehtivan ja hyväksyvän ”äitihahmon” (Kivimäki, 2010). Sodan kokeneen vanhemman lapset saattoivat myös tiedostaa vanhempiensa puutteita, traumoja ja niiden seurauksia, mutta toimia siitäkin huolimatta samalla tavoin omia lapsiaan kohtaan (Kivimäki, 2010). Esimerkiksi isän sodanaikainen poissaolo saattoi näkyä niin, että tämän pojan kasvaessa vanhemmaksi ja saadessaan omia lapsia, pakeni poika myös itse omia lapsiaan esimerkiksi töihin (Kivimäki, 2010). Tämä pohjautui siihen, että lapsuudessa työnteko oli opetettu lapsille tapana tunteiden käsittelyyn sekä välittämisen osoittamiseen (Kivimäki, 2010). Tämän myötä trauma oli jälleen valmis siirtymään jälleen seuraavalle sukupolvelle.

6 Miten ylisukupolvinen siirtymä katkaistaan?

Siltalan (2016) mukaan jälkikantoisuuden käsitteellä tarkoitetaan sitä, että alitajuntaan dissosioituneet ja työstämättä jääneet kokemukset eivät katoa, vaan jäävät sen sijaan traumatisoimaan yksilöä toistuen yhä uudelleen ja uudelleen. Esimerkiksi psykoterapiaa hyödyntämällä näitä hankalia kokemuksia on kuitenkin mahdollista saada työstettyä niin, että trauma sekä sen syn-typerä ja traumasta aiheutuvat oireet tulevat hiljalleen yksilölle ymmärrettäväksi (Siltala, 2016). Vaikeiden traumakokemusten työstäminen on erityisen tärkeää sen vuoksi, että työstämättä jää-neillä traumailla on usein taipumus nousta pintaan jälleen tulevaisuudessa (Siltala, 2016). Kun traumamuistoa aletaan käsitellä, avaa käsittely yksilölle mahdollisuuksia nähdä omaa mennei-syyttään, kuin myös tulevaisuuttaankin, eri näkökulmista (Siltala, 2016). Näistä lähtökohdista uuden ajattelun luominen mahdollistuu, mikä osaltaan luo mahdollisuutta uudentalaiselle tule-vaisuudelle myös tulevien sukupolvien näkökulmasta (Siltala, 2016). Kun trauma tulee havai-tuksi ja käsitellyksi, ei trauma toistu enää seuraavien sukupolvien elämässä (Siltala, 2016). Näin tulevalle sukupolvelle tarjoutuu mahdollisuus vapautua oman elämänsä hallitsijaksi ja sovinnon rakentajaksi (Siltala, 2016).

Siltala (2016) nostaa kuitenkin esiin myös tärkeän huomion siitä, että huolimatta hoitointerven-tiosta, ei koettua traumaa ole millään tavoin mahdollista saada ei-koetuksi, eikä maailma tule trauman jälkeen olemaan enää koskaan samanlainen, kuin ennen traumaa. Työskentelyllä pyri-täänkin sen sijaan siihen, että esimerkiksi sodasta traumatisoitunut kansakunta tai yksittäinen yksilö oppii tietyllä tapaa sietämään trauman seurauksena muuttunutta itseään niin, että trau-maattiset kokemukset pyritään eheyttämään tietoisella tavalla ja työskentelyllä osaksi itseä (Sil-tala, 2016). Eheytyminen vaatii ymmärrystä ja anteeksiantoa niin itseä kuin muita kohtaan, ja sen seurauksena traumakokemuksesta tulee osa yksilön elämänkulkua (Siltala, 2016). Kun his-toria saadaan tietyllä tapaa luotua uusiksi, ja ihminen kykenee näkemään itsensä ja muut ihmiset uudessa valossa, on uudenlainen tulevaisuus osaltaan turvattu seuraavalle sukupolvelle, eivätkä he ole enää menneisyyden traumojen ja niiden toiston vankeja (Siltala, 2016).

7 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa tavoitteenani oli löytää narratiivisen kirjallisuuskatsauksen menetelmiä hyödyntäen vastaus siihen, millä tavoin sodan ajan traumat voivat siirtyä yli sukupolven seuraaville sukupolville. Ylisukupolvisuutta ja trauman ylisukupolvista siirtymää ilmiönä on tutkittu suhteellisen paljon, mutta tutkimusta tehdessäni huomasin, että relevanttia tietoa siitä, millä tavoin trauma siirtyy edelleen seuraavalle sukupolvelle, oli paikoin vaikeaa löytää. Koen, että sain kuitenkin tässä tutkimuksessani vastattua vaaditussa laajuudessa tutkimuskysymykseeni ja lisäämään ymmärrystä trauman ylisukupolvisesta siirtymästä.

Tutkimuksessa havaittiin, että sodan jälkeistä traumatisoitumista ei tapahtunut ainoastaan rintamalta palanneille sotilaille (Laurén & Malinen, 2021), vaan trauma ulottui myös muihin sodan aikana eläneisiin ihmisiin, kuten esimerkiksi lapsiin ja äiteihin. Tutkimukseni näkökulmasta tämä tuo esiin sen näkökulman, että sodan aikana traumatisoituneiden henkilöiden lukumäärä on siis huomattavan paljon suurempi, kuin rintamalla taistelleiden sotilaiden lukumäärä. Kaikki ihmiset eivät traumatisoituneet välttämättä suoraan sodan ajan kokemuksista, vaan esimerkiksi lapset saattoivat kärsiä suorien traumatisoivien kokemusten sijaan välillisesti esimerkiksi traumatisoituneiden lähisukulaistensa tai vanhempiansa kautta (Laurén & Malinen, 2021).

Tutkimuksessa todettiin lapsen ja aikuisen välisen kiintymyksen ja luottamuksen syntyvän parhaiten niissä tilanteissa, joissa lapsen kasvatusta on lapsilähtöistä. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa esimerkiksi lapsen tarpeiden huomioonottamista riittävällä tavalla (Näre & Kirves, 2010). Koska sota-aika aiheutti suuria muutoksia ja haasteita arkeen ja kasvatukseen, oli myös lapsilähtöinen kasvatusta sodan aikana usein vaikeaa toteuttaa. Vanhempien voimavarat olivat usein vähissä, eikä heillä ollut esimerkiksi keinoja kertoa lapsille, mitä sota tarkoittaa (Näre & Kirves, 2010). Tutkimuksessa kävi useissa kohdissa ilmi se, että sodan aikana asioista ei puhuttu, mikä johti vaikenemisen kulttuurin syntyyn ja sitä myötä aiheutti ihmisille traumatisoitumista. Puhumattomuus jäi ikään kuin elämään perheisiin, mikä osaltaan johti siihen, että sodan aikaiset traumat siirtyivät sukupolvien yli eteenpäin. Wikströmin (2016) mukaan on myös todettu, että niissä tapauksissa, joissa tiedostamaton tai tiedostettu, käsittelemättä jäänyt trauma siirtyy seuraavalle sukupolvelle, voi tapahtuma olla sellainen, joka on tapahtunut jo ennen seuraavaan sukupolven kuuluvan henkilön syntymää. Näissä tapauksissa traumasta voi tulla aiempaa pelottavampi, sillä kokemus on täysin tuntematon.

Wikströmin (2016) mukaan yksilötasolla siirtyvä trauma tapahtuu usein vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Jokipii ja Liski (2022) ovat myös todenneet, että ylisukupolvinen

siirtymä tapahtuu pääsääntöisesti tarinoiden ja kertomusten välityksellä. Tutkimuksessa kävi selkeästi ilmi se, että kiintymyssuhteilla ja lapsen ja vanhemman välisellä vuorovaikutuksella on olennainen merkitys trauman ylisukupolvisessa siirtymässä. Wikströmin (2016) mukaan esimerkiksi vanhempien sodan aikana kehittyneet traumat ovat osaltaan voineet vaikuttaa siihen, millä tavoin vanhempi on ollut kykenevä olemaan lapselleen läsnä emotionaalisesti. Tämä emotionaalisen läsnäolon puute on siis voinut vaikuttaa lapseen niin, että vanhemman sodasta johtuneesta traumatisoitumisesta syntynyt kyvyttömyys olla lapselle läsnä emotionaalisesti on synnyttänyt lapselle trauman. Tämän lapselle syntyneen trauman syntyperä ei ole suoraan sodan tapahtumissa, vaan vanhemman emotionaalisen läsnäolon puutteessa sodan takia.

Tutkimuksessa havaittiin useaan otteeseen se, kuinka sodan aikaisista hankalista tunteista ja kokemuksista vaiettiin hyvin herkästi. Tämä vaikeneminen johti usein asioiden käsittelemättä jättämiseen ja sitä myötä niiden työntämiseen tiedostamattomaan. Tutkimuksessa kävi ilmi se, että tiedostamatta jääneet asiat siirtyvät tiedostamattomia reittejä pitkin traumatisoiden yhä seuraavaa sukupolvea. Konkreettisella tavalla nämä traumat voivat näkyä esimerkiksi erilaisina oireiluina ja sairauksina (Siltala, 2016).

Tutkimus osoitti, että trauman ylisukupolviseen siirtymään on löydettävissä erilaisia mekanismeja. Ylisukupolvinen siirtymä voi tapahtua esimerkiksi perhedynamiikkaan, geeniperimään ja kiintymyssuhteisiin liitettävien tekijöiden kautta (Virtanen, 2019). Tutkimuksesta kävi ilmi se, että erityisesti lapsuuden kasvuympäristöllä on huomattava vaikutus trauman periytymistä tarkasteltaessa (Bessel van der, 2017). Tutkimuksessa esiin noussut sosiaalisen perimän käsite tarkastelee muun muassa sitä, minkälaisista kodin asioista katsotaan olevan soveliaista puhua kodin ulkopuolella. Mikäli perheessä on esimerkiksi hankalia asioita, jotka halutaan pitää ainoastaan perheen sisällä eikä niitä saa ottaa puheeksi kodin ulkopuolella, voivat tällaiset tekijät aiheuttaa traumatisoitumista perheen sisällä (Sarvela & Pelkonen, 2020; Suontausta-Kylänpää, 2008).

Johtopäätöksenä tälle tutkimukselle voidaan todeta, että trauman ylisukupolvinen siirtymä voi tapahtua monen eri tekijän välityksellä, joita on kuvattu yllä. Keskeiseksi tekijäksi erityisesti yksilötason siirtymissä muodostuu lapsuuden kasvuympäristö sekä vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhde ja vuorovaikutus (Wikström, 2016). Olennaista trauman ylisukupolvisen siirtymän katkaisemisessa on psykoterapia, sillä ylisukupolvisesti siirtyneiden traumojen katoaminen ei tapahdu itsestään (Siltala, 2016).

8 Pohdinta

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, *millä tavoin* sota-ajan traumat siirtyvät ylisukupolisesti seuraaville sukupolville. Koen, että tässä tutkimuksessa onnistuin vastaamaan tutkimuskysymykseeni ja löytämään aiemmin tehdystä tutkimuksesta keskeistä tietoa siitä, millä tavoin trauman ylisukupolvinen siirtymä tapahtuu.

Tutkimusta tehdessäni totesin, että ylisukupolvisuutta ilmiönä on tutkittu suhteellisen paljon niin Suomessa kuin ulkomailla. Rajaukseni Suomen sotien aikaan oli mielestäni onnistunut, sillä se mahdollisti tietynlaisten aineistojen tarkastelun ja vastaavasti tietynlaisten aineistojen jättämisen tutkimuksen ulkopuolelle. Vaikka trauman ylisukupolvisen siirtymän mekanismit todennäköisesti ovat samat maasta riippumatta, ajattelen, että jatkotutkimusta ajatellen aihetta voisi olla hyvä jollain tasolla laajentaa koskemaan myös muita, kuin Suomessa käytyjä sotia. Suomessa käytyjen sotien ja niistä saatavilla olleiden aineistojen suppeuden vuoksi koen, etten saanut tutkimuksessani käsiteltyä riittävässä laajuudessa nimenomaisesti Suomessa vuosina 1939-1944 käytyjä sotia. Yksi aineistoistani koski esimerkiksi WTC-iskuja ja niiden seurauksena tapahtunutta traumatisoitumista, mutta kuten mainitsin, ajattelen, että ylisukupolvinen siirtymä tämänkaltaisissa tapahtumissa on samankaltainen huolimatta siitä, missä päin maailmaa traumatisoituminen tapahtuu. Tämän vuoksi ajattelin myös kyseisen lähteen olevan relevantti tätä tutkimustani ajatellen. Jatkotutkimusta ajatellen voisi olla mielenkiintoista toteuttaa empiristä tutkimusta esimerkiksi haastatteleamalla sodan kokeneita henkilöitä ja heidän lapsiaan. Mikäli aineistosta saataisiin kerrytettyä riittävän laaja, voisi tämänkaltaisen tutkimus antaa arvokasta tietoa trauman ylisukupolvisesta siirtymästä nimenomaan Suomen sotien jälkeen.

Ajattelen tämän tutkimuksen vahvuuden olevan tutkimuksen poikkitieteellisyydessä. Poikkitieteellinen tutkimus antaa mahdollisuuden aiheen tarkasteluun useammista eri näkökulmista, mikä osaltaan tuo tutkimukseen runsaasti lisää perspektiiviä. Tutkimukseni menetelmänä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jonka rajasin tarkemmin narratiiviseksi katsaukseksi. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen vahvuus on Salmisen (2011) mukaan se, että narratiivinen katsaus antaa mahdollisuuden kuvailla käsiteltävän aiheen kehityskulkua ja historiaa. Narratiivinen katsaus antaa myös mahdollisuuden tutkimustiedon ajantasaistamiseen. Koen, että nämä tekijät näyttäytyvät tutkimuksessani ja lisäävät tämän tutkimuksen vahvuutta.

9 Lähteet

- * Tähdellä merkityt lähteet sisällytetty aineiston analyysiin.
- *Beck, Gow & Liossis. (2005). Holocaust survivors' delay in child rearing and the psychological health of their children. *Journal of Loss and Trauma*.
- *Berkowitz, G S., Brand, S R., Engel, S M., Marcus, S M., Seckl, J., Yehuda, R. (2005). Transgenerational effects of posttraumatic stress disorder in babies of mothers exposed to the World Trade Center attacks during pregnancy. *Journal of Clinical Endocrinology and Metabolism*. 90(7).
- *Besser van der, K. (2017). Jäljet kehossa. Trauman parantaminen aivojen, mielen ja kehon avulla. Viisas elämä. Helsinki.
- Davoine, F., Gaudillière, J-M. (2004). *History beyond trauma*. Other Press.
- *Hipp, T. (2023). Trauma ja traumatisoituminen. Teoksessa Hipp, T., Linner Matikka J. (2023). Teoksessa Traumainformoitu työote. PS-kustannus. Jyväskylä.
- *Hipp, T., Linner Matikka J. (2023). Traumainformoitu työote. PS-kustannus. Jyväskylä.
- *Hübl, T. (2022). Kollektiivinen trauma. Ylisukupolvisten ja kulttuuristen haavojemme tapahtuminen. Viisas elämä.
- Hunt, N C. (2010). *Memory, war and trauma*. Cambridge University Press.
- *Jokipii, I., Liski, V. (2022). Vuoden 1918 ylisukupolvinen muistaminen. Teoksessa Savolainen, U., Taavetti, R. (2022). *Muistitietotutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kinnunen, T. (2013). *Vahvat yksin, heikot silytyksin. Otteita suomalaisesta kosketuskulttuurista*. Taina Kinnunen & Kirjapaja. Helsinki.
- Kirves, J. (2010). *Sotalasten siirretty lapsuus*. Teoksessa Kirves, J., Näre, S., Siltala, J K. Sodan kasvattamat. WS Bookwell Oy. Porvoo.
- *Kirves, J., Kivimäki, V., Näre, S., Siltala, J. (2010). *Sodassa kasvaneiden tunneperintö*. Teoksessa Kirves, J., Näre, S., Siltala, J K. Sodan kasvattamat. WS Bookwell Oy. Porvoo.
- *Kivimäki, V. (2010). *Sodan rampauttava vanhemmuus*. Teoksessa Kirves, J., Näre, S., Siltala, J K. Sodan kasvattamat. WS Bookwell Oy. Porvoo.
- *Laurén, K. Malinen, A. (2021). Shame and silences: children's emotional experiences of insecurity and violence in postwar Finnish families. *Social History* 46(2). Haettu 12.1.2023 osoitteesta <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03071022.2021.1892314>
- Leikola, A. (2014). *Katkennut totuus*. Prometheus.

- Näre, S. & Kirves, J. (2010). Lapsuus sodan keskellä. Teoksessa Kirves, J., Näre, S., Siltala, J K. Sodan kasvattamat. WS Bookwell Oy. Porvoo.
- Olsvold, A., Rudberg, M., Walkerdine, V. (2013). Researching Embodiment and Intergenerational Trauma using the work of Davoine and Gaudilliere: History walked in the door. Subjectivity. (2013)6.
- Onnismaa, J. (2008). Hiljainen tieto kulttuurien rakenteissa. Kollektiivinen muistaminen ja muistamattomuus. Teoksessa Toom, A., Onnismaa, J., Kajanto, A. Hiljainen tieto. Tietämistä, toimimista, taitavuutta. Aikuiskasvatuksen 47. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Helsinki.
- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto. Haettu 13.1.2023 osoitteesta https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf
- *Sarvela, K & Pelkonen, A. (2020). ACE ja polyvagaaliteoria. Teoksessa Yhteinen kieli – traumatietaisuutta ihmisten kohtaamiseen. Basam Books. Tallinna.
- Siltala, J. (2014). Kollektiivinen muisti – kuka on se, joka muistaa? Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. 130(24). Viitattu 5.3.2023. Haettu osoitteesta <https://www.duodecimlehti.fi/duo11988>
- *Siltala, P. (2016). Taakkasiirtymä. Trauman siirto yli sukupolvien. Therapiea-säätiö. Helsinki.
- Sinkkonen, J. (2018). Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Kustannus Oy Duodecim.
- Stolbow, M. (2016). Vanhempieni kaltainen. WSOY.
- *Suokas-Cunliffe, A. (2006). Lapsuuden kompleksisen traumatisoitumisen seuraukset aikuisuudessa. Lääketiede. 6/21.
- Suontausta-Kyläinpää, S. (2008). Perhesalaisuudet. Vaikenemisesta vapauteen. Minerva Oy. Keuruu.
- Tuomaala, R. (2008). ”Kyllähän nyt pitäs olla jo semmonen aika, että pääsis niin kö keskustelemhan näistä asioista”. Tutkimus lappilaisten huutolaisten, sotavankien ja partisaanien uhrien elämäkulusta, voimavaroista, terveydestä ja sairauksista. Turun yliopisto. Väitöskirja.
- *Virtanen, H. (2019). Trauma ja rakkaus – eli kuinka selviytyä mahdottomasta. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- *Wikström, T. (2016). Ylisukupolvisuus – miten trauma siirtyy sukupolvesta toiseen? Psykoterapia. Therapiea-säätiön jäsenlehti. 35(4).